

Bornholm og Skåne har vi fælles!

Af Karl-Erik Weggerup

Da jeg i 1970 var højskolelærer på Bornholm, fik jeg fortalt, at præsten i Rutsker prædiker højest i Danmark. Kirken er nemlig den højest beliggende i landet, 130 meter over havet. En del år senere var jeg inviteret til at prædike netop i Ruts Kirke. Det var en smuk og klar vinterdag. En kvinde med jysk baggrund udtrykte sin begejstring over udsigten til det snedækkede landskab på den anden side af Hammervandet. Hun så over til Skåne, som for hende var Sverige.

Efter opholdet på Bornholms Højskole tog jeg hjem til Malmø for at afslutte min cand. theol. eksamen ved Lunds Universitet for derefter at blive præsteviet i Lunds Domkirke, Nordens gamle ærkebisperkirke. Lidt senere kompletterede jeg med studier ved Københavns Universitet, som førte frem til, at jeg som den eneste svenske præst ved kongelig resolution fik tilladelse til at søge præsteembede også i den danske folkekirke.

Nu er jeg pensionist, men tidligere havde jeg som indfødt skåning godt kunnet tænke mig en præstegerning i Danmark. Desværre er vildfarelserne om hinanden i Danmark og Sverige forbavsende store. Man kunne høre sådan noget som: ”Vi kan jo ikke have en svensker, der står og prædiker for os danskere”.

Skånske Lov på Bornholm

Det historiske Danmark omfatter også det gamle Østdanmark, det vil sige Skåne, Halland, Blekinge og Bornholm, det område man historisk-kulturelt betegner som Skåneland. Her gjaldt frem til den ulyksalige Roskildefred i 1658 Skånske Lov, Nordens ældste fra begyndelsen af 1200-tallet. Lunds Stift var fælles for de fire landskaber. Sproget var og er tildels stadig østdansk. Det fryder mit skånske hjerte, at vi stadigvæk har et stykke Skåneland, der er ægte dansk, nemlig Bornholm.

Der eksisterer dog en masse fordomme til trods for, at vi har så meget fælles – geografisk, historisk, kulturelt, sprogligt, folkeligt, kirkeligt. Den bornholmske natur går igen overalt i Skåneland, med klipper og granitbrud, frugtbare slettelandskaber, bjerglignende åse, kyster med sandstrande, søer, skove og et rigt dyreliv.

Ved en lejlighed spurgte jeg lidt af nysgerrighed et dansk selskab, hvad ”pogga” kunne betyde. Ingen kunne svare, undtagen en bornholmer, som vidste, at det skånsk-bornholmske ord er det samme som ”frø” på dansk (”groda” på svensk). Dog findes der dyrearter i Skåne, man faktisk ikke har på ”solskinsøen”, f.eks. muldvarpe.

Østdansk bliver til ”sydsvensk”

Ikke nok med at Sverige på det nærmeste ignorerer skånsk kultur og sprog. Danmark gør det samme over for Bornholm. F.eks. kan en skånsk sproglig

sætning om vejr-situationen lyde således: ”De´ e´ rälit vär i da´, me´ möen tåga – frysor de´ te´, kan de´ ble glatt po vejen”. Hos os passer det udmærket med diftonger, som imidlertid forhånes fra svensk side. I engelsk er markerede diftonger oven i købet tegn på dannelse. Fint i England bliver ”gremt” i Skåne. I svenske ordbøger betegnes skånske dialektale ord som sydsvenske, når de i grunden er østdanske. Lunds Universitet har fået etiketten gøtisk. Skåne med Halland og Blekinge bliver ”Sydsverige” eller ”Södra Götaland” etc, alt for at skjule det skånelandske og østdanske islæt. Jeg må indrømme, at jeg har tabt en del af mit hjerte til Bornholm. Det er nemt for en skåning at føle sig hjemme der. Men det smerter mig, at veluddannede mennesker, tilmed akademikere, bosiddende på klippeøen men med rødder i det danske hovedland, kan tale om Skåneland, som var de historiske novicer.

De tager turen gennem ”Sverige”, når de skal til København via Ystad og Øresundsbroen! Er man virkelig i den grad blevet indoktrineret og vildledt fra officiel dansk og svensk side, at man har mistet ægte identitet, de rette sammenhænge og perspektiver?

Lund som kirkeligt forbillede

Bornholm blev i begyndelsen af 1000-tallet kristnet fra domkirken i Dalby øst for Lund. Denne Helligkors Kirke er Nordens ældst bevarede stenkirke og var oprindeligt en mægtig bygning med tilhørende kloster. Biskop Egin missionerede også i Blekinge og det østlige Skåne, det vi i dag kalder Østerlen. Efter seks år på bispestolen i Dalby blev han i 1066 placeret i Lund.

Lunds Stift havde et særligt forhold til Bornholm. Lunds Domkirke, Nordens fornemste romanske bygning, med den berømte apsis, kom til at præge kirkebyggeriet på øen, hvor der er femten romanske kirkebygninger, de allerfleste med netop den karakteristiske Lundeapsis i miniature.

En anden ting i denne forbindelse er den manglende svenske pietetsfølelse over for skånsk- danske kulturskatte. På Bornholm og Østerlen er kirkerne velbevarede, men i det øvrige Skåne blev 35 procent af kirkerne revet ned i en tyveårsperiode i slutningen af 1800-tallet og erstattet med nye karakterløse bygninger med spidstårn i stedet for trappegavl. I Danmark blev i samme periode kun fem procent af kirkerne erstattet med nye.

Med genskabt historisk forståelse kan Skåne have Bornholm som forbillede, når det drejer sig om at bevare og genopbygge tidligere hensynsløs kulturel nedmontering. Historie tilhører nemlig ikke alene det forgangne, men kan bruges praktisk i nutiden og gavne os rent mentalt.

Jul på Aa Kirkes døbefont

Da jeg arbejdede på Bornholm, fik jeg ideen til udgivelsen af et skånelandsk julemærke, efter at jeg havde studeret den berømte døbefont i øens gamle hovedkirke, Aa Kirke i Aaker sogn i Aakirkeby købstad. Denne kirke er navnlig i sit indre en kopi af domkirken i Lund og blev forsynet med ekstra fint inventar, f.eks. alteropsats og prædikestol af Jacob Kremberg. Men det

er den middelalderlige døbefont, som er helt unik, hugget i sandsten af den gotlandske stenmester Sighraf. Her skildres Jesu liv.

Et smukt afsnit viser Kristi fødsel. Barnet ligger svøbt i krybben. Maria hviler i barselsseng, og Josef holder hende i hånden. Staldens dyr og en engel er også med i scenen. Det hele er forsynet med en beskrivende runeindskrift.

Dette motiv fra døbefonten blev således julemærkemotiv i 1970 og skulle pege på julens budskab samt markere Bornholms historiske tilknytning til Skåneland, det gamle Østdanmark.

For Bornholm og Skåne har vi fælles!

Artikelforfatteren Karl-Erik Weggerup er indfødt skåning, præst, publicist og bor i Ängelholm i det nordvestlige Skåne. Artiklen var publiceret 2011 i *De bornholmske Hjemstavnsforeningers* tidskrift "Klippeøen".